

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.16
Національного авіаційного університету

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента, заступника
директора Центру судової експертизи та експертних досліджень
ДП «Інформаційні судові системи» Державної судової адміністрації**

АРМАШ НАДІЇ ОЛЕКСІЇВНИ

на дисертацію Горінова Павла Валерійовича

**«Адміністративно-правове регулювання реалізації процедур
забезпечення незалежності суддів» на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 -
адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми Втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом. Конституційний Суд України визнав конституційною ч. 1 ст. 47 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якою передбачено, що суддя у своїй діяльності є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена як недостатнім вивченням у наукових дослідженнях з адміністративного права і процесу проблеми адміністративно-правових засад реалізації гарантій незалежності суддів, так і потребою вдосконалення чинного адміністративного процесуального законодавства.

Належна ступінь обґрунтованості й достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій здобувач використав наукові праці вітчизняних фахівців в галузях загальної теорії держави і права, адміністративного права, конституційного права та інших галузевих правових наук, праці зарубіжних вчених, які займаються питанням адміністративної

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА
Д 26.062.16
Вх. № 163
Дата 09.04.2021

відповідальності та адміністративного процесу, а також вітчизняне та зарубіжне, передусім європейське законодавство.

Належний ступінь наукової обґрунтованості і достовірності результатів дослідження забезпечено, крім цього, використанням методів і прийомів наукового пізнання як загальнонаукових (діалектичний, історичний, логічний, системний аналіз тощо), так і спеціальних (документального аналізу, порівняльно-правового тощо). Вагомою є емпірична база дослідження.

За допомогою формально-юридичного методу в поєднанні з логіко-семантичним надано характеристику незалежності судді в сучасному праворозумінні як основу пізнання проблеми адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів (підрозділ 1.1 розділу 1). За допомогою методу класифікації та групування у поєднанні з формально-юридичним методом розкрито сутність та здійснено систематизацію гарантій незалежності суддів з урахуванням правових позицій Європейського суду з прав людини, а також сформульовано поняття та виділено ознаки адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів (підрозділи 1.2, 1.3 розділу 1). Застосування автором методів синтезу та логіко-семантичного методу дозволило визначити принципи правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів на засадах належної адміністративної процедури, а також встановити види адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів (підрозділи 2.1, 2.2 розділу 2). становлення співвідношення між ними. У рамках цього методу застосовано як загальнонаукові методи наукового пізнання, так і спеціально-юридичні.

Дисертантом за допомогою формально-юридичного методу в поєднанні з логіко-семантичним надано характеристику незалежності судді в сучасному праворозумінні як основу пізнання проблеми адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів (підрозділ 1.1 розділу 1). За допомогою методу класифікації та групування у поєднанні з

формально-юридичним методом розкрито сутність та здійснено систематизацію гарантій незалежності суддів з урахуванням правових позицій Європейського суду з прав людини, а також сформульовано поняття та виділено ознаки адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів (підрозділи 1.2, 1.3 розділу 1).

Актуальні питання впровадження міжнародних стандартів правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій в Україні (підрозділ 3.2 розділу 3) визначено за допомогою методу системного аналізу у поєднанні з формально-юридичним методом.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів Оцінка новизни основних положень дисертаційного дослідження Горінова П.В., на мою думку, має братися до уваги комплексність дослідження теоретичних та практичних питань регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів, а також обґрунтованість запропонованих автором теоретичних положень, висновків, рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства України.

Дисертаційне дослідження Горінова П.В. відзначається науковою новизною, зокрема, автором було: доведено, що регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів є адміністративно-правовим за своєю природою, а відповідні процедури – адміністративними процедурами.

В результаті дослідження сформульовано концептуальні положення, які мають важливе теоретичне і практичне значення, зокрема:

- за допомогою системного підходу обґрунтовано необхідність розглядати гарантії незалежності судді не в елементному, а в системному значенні, тобто як систему гарантій;

- здійснено систематизацію принципів правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів на засадах належної адміністративної процедури за критерієм їх характеру (загальні та спеціальні, що стосуються реалізації конкретних гарантій незалежності суддів);

– виконано систематизацію адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів та визначено види таких процедур;

– удосконалено положення щодо правової природи статусу судді, вказано на її адміністративно-правовий характер та визначено її особливості, зумовлені незалежністю судді як відмітною та конститутивною ознакою його правового статусу;

У підрозділі 1.1. «Незалежність судді в сучасному праворозумінні як основа пізнання проблеми адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів» автором надано характеристику незалежності судді в сучасному праворозумінні як основи пізнання проблеми адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів з позицій: розгляду незалежності суддів в обов'язковому взаємозв'язку з незалежністю суду; незалежності суддів у інституційному аспекті, що впливає з незалежності судової влади, а функціональний аспект незалежності суддів проявляється у здійсненні ними функції правосуддя на професійній основі.

Горіновим П.В. обґрунтовано, що незалежність суддів (судді) об'єктивно визначена їх (його) конституційно-правовим статусом. Конституційно-правовий статус суддів (судді) містить елементи, відповідні їх (його) особливому правовому статусу як носія судової влади. Доведено необхідність виділення гарантій незалежності, пов'язаних із реалізацією конституційно-правового статусу: гарантій реалізації судьями (суддею) відповідних правових можливостей; гарантій дотримання правових вимог, що ставляться до претендентів набуття статусу судді та до суддів (судді). Виокремлення гарантій незалежності, що впливають із конституційно - правового статусу суддів (судді), уможливорює вирішення питання про процедури їх застосування, які в адміністративно-правовому вимірі становлять низку упорядкованих, послідовно здійснюваних, цілеспрямованих дій. Доведено, що

суддя є носієм не тільки конституційно-правового, але й адміністративно - правового та адміністративно-процесуального статусів.

У підрозділі 1.2. «Сутність та система гарантій незалежності суддів з урахуванням правових позицій Європейського суду з прав людини» розкрито сутність та здійснено систематизацію гарантій незалежності суддів з урахуванням правових позицій Європейського суду з прав людини.

Позитивним вбачається розкриття автором процедури правозастосовної діяльності гарантій незалежності суддів, використовуючи конструкцію адміністративної процедури як послідовного, цілеспрямованого порядку дій щодо здійснення правозастосовної діяльності стосовно реалізації відповідних гарантій. Такий підхід ґрунтується на загальноправовому значенні категорій «застосування» і «реалізація».

У підрозділі 1.3. «Поняття та ознаки адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів» автором сформульовано поняття та виділено ознаки адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів.

Горіновим П.В. обґрунтовано, що правозастосування має розглядатись як особлива форма реалізації гарантій незалежності суддів. Визначено необхідність приєднання до позицій учених, які вважають, що метою, на досягнення якої спрямовані дії, що вчиняються в межах адміністративної процедури, є одночасно і вирішення індивідуальної адміністративної справи, і прийняття за наслідками цього вирішення відповідного юридичного акту.

В Розділі 2 «Зміст адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів» дисертантом розкрито засади адміністративно-правового регулювання реалізації процедур з урахуванням специфіки окремих процедур.

У підрозділі 2.1. «Принципи правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів на засадах належної адміністративної процедури» наведені принципи систематизовано на загальні та спеціальні

принципи належної правової процедури. Загальні принципи мають відтворювати загальнодемократичні цінності, закріплені в міжнародних актах, та бути сформульованими з урахуванням світового досвіду застосування належної правової процедури. Узагальнюючою основою таких принципів визначено Конвенцію.

Серед загальних принципів належної правової процедури, що впливають із Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, виділено: забезпечення охорони права кожного на життя; ефективність юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинено особами, які здійснювали свої офіційні повноваження; гарантування реалізації заборони дискримінації; гарантування реалізації заборони зловживання правами.

Вимога доступності правосуддя автором визначена як основною засадою формулювання спеціальних принципів належної правової процедури судового розгляду справи в адміністративних судах. Обґрунтовано, що серед загальних принципів належної правової процедури, що впливають із Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, виділено: забезпечення охорони права кожного на життя; ефективність юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинено особами, які здійснювали свої офіційні повноваження; гарантування реалізації заборони дискримінації; гарантування реалізації заборони зловживання правами. Вимога доступності правосуддя визначена основною засадою формулювання спеціальних принципів належної правової процедури судового розгляду справи в адміністративних судах.

Автором обґрунтовано, що спеціальні принципи належної судової процедури мають спиратись на міжнародні стандарти щодо ефективного судового процесу, а також на вимоги, визначені положеннями права на справедливий суд.

У підрозділі 2.2. «Види адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів» дисертантом

обґрунтовано, що в адміністративно-процедурній формі реалізуються гарантії незалежності суддів, які стосуються: належних процедур добору і відбору на посаду судді, звільнення та припинення повноважень; процедур призначення суддів на адміністративні посади; процедури функціонування суддівського врядування і самоврядування; процедури організаційного забезпечення судів, належного матеріального та соціального забезпечення діяльності суддів.

Заслуговують на увагу висновки в Розділі 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів» щодо актуальних шляхів розвитку правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур їх реалізації, а саме:

У підрозділі 3.1. «Міжнародні стандарти правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій» охарактеризовано систему міжнародних стандартів правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації цих гарантій. Дисертант визначає, що міжнародні стандарти гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур їх реалізації можуть бути систематизовані за критерієм напряду забезпечення незалежності суддів: пов'язані з проходженням суддею служби (призначення на посаду, притягнення до юридичної відповідальності, припинення повноважень, відставка); забезпечення діяльності судді (фінансування, матеріальне, соціальне, організаційне, а також забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна); гарантії відправлення правосуддя (заборона втручання у процес відправлення правосуддя, відповідальність за прояв неповаги до суду, недоторканність та імунітет, незмінюваність, визначення законом порядку відправлення правосуддя).

Дисертантом виділено види адміністративних процедур за критерієм правової природи гарантій незалежності суддів, які реалізуються через такі процедури: пов'язані з проходженням суддею служби; процедури

забезпечення діяльності судді; процедури реалізації гарантій відправлення правосуддя.

У підрозділі 3.2. «Актуальні питання впровадження міжнародних стандартів правового регулювання гарантій незалежності суддів та адміністративних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій в Україні» визначено актуальні питання впровадження міжнародних стандартів правового регулювання зазначених гарантій та адміністративних процедур.

Актуальні напрями впровадження зазначених стандартів можуть бути систематизовані за такими критеріями, як визначені законом етапи процедури призначення судді на посаду та інституційний критерій.

Незалежність суду слід розглядати як інституційну основу судової влади та основу для реалізації незалежності суддів. Тому розвиток гарантій незалежності суддів зумовлює визначення актуальних шляхів удосконалення правового регулювання і щодо незалежності суду. Положення щодо незалежності суду, закріплене у ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», має бути закріплене в Конституції України.

Повнота викладу наукових положень дисертації в опублікованих в працях Основні положення та висновки дисертаційної роботи відображено в 11 публікаціях, з яких: 1 розділ у колективній монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних науково-метричних баз; 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 3 публікації за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій.

Автореферат відображає зміст усіх основних положень дисертації.

Зауваження щодо змісту дисертації Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів, які мають своїм наслідком такі зауваження.

1. На ст.15. зазначено, що на національному рівні та міжнародними нормативно-правовими актами визначається незалежність суддів як правова вимога незалежності судової влади та незмінюваності суддів. Далі по тексту

(ст. 16) автор зазначає, що аналіз наукових досліджень у галузі судоустрою, а також напрацювань вчених з адміністративного права свідчить про те, що проблема гарантій незалежності суддів ще не була предметом окремого наукового пошуку. Певні аспекти цієї проблеми досліджувались у контексті вивчення правового статусу судів і суддів, організації діяльності судів.

З цього приводу зауважу, що наукова проблема – це сукупність нових, діалектично виникаючих складних теоретичних і практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам в даній науці, яка потребує вирішення шляхом наукових досліджень. Стосовно юриспруденції – це наявність протилежних позицій щодо розуміння і пояснення правових явищ, які об'єктивовані у науковій дискусії. Встановлення предмета такої дискусії, детермінація існуючих аргументацій та їх дослідження з позицій: а) правових теорій, б) нормативного забезпечення, в) правозастосовної практики – є засобами доведення існування наукової проблеми і доречності її вирішення у форматі кандидатської дисертації.

У праві наукові проблеми виникають не стихійно, а закономірно, тобто в результаті "пізнання" дії юридичних норм на суспільні відносини. Якщо "пізнання" свідчить, що відносини під впливом норм змінюються відповідно до принципів розвитку держави і суспільства - значить проблем в сфері конкретного дії норм немає.

Якщо "пізнання" свідчить, що відносини під впливом норм змінюються відповідно до принципів розвитку держави і суспільства - значить проблеми в сфері дії норм є.

Тому, дисертанту необхідно чітко визначити позиції, які окреслили проблему і яка потребує вирішення шляхом здійснення наукового дослідження.

2. У розділі 1 автор анонсує дослідження «Теоретико-методологічних основ дослідження змісту адміністративно-правового регулювання правозастосовної діяльності щодо реалізації процедур забезпечення незалежності суддів». Чи може незалежність судді у сучасному

праворозумінні як основа пізнання проблеми адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів, сутність та система гарантій незалежності і поняття та ознаки адміністративної процедури сгенерувати компоненти правової теорії методологічного рівня у кореляції з поняттям "адміністративно – правового регулювання"?

Вважаю, що теоретико-методологічні основи адміністративно - правового регулювання можна розглядати через: 1) об'єкт регулювання; 2) предмет регулювання; 3) методи регулювання; 4) форми регулювання; 5) мету регулювання; 6) механізм чи систему регулювання – норми, відносини, акти реалізації норм; 7) принципи регулювання; 8) гарантії регулювання.

3. На ст. 26 автор посилається на вчених, які виділяють три аспекти незалежності судової влади. В той же час посилання на літературу [96, с. 13-14] Михайловская И. Б. Суды и судьи: независимость и управляемость. Москва : Проспекти, 2013. 128 с.

Вважаю, що така пропозиція має вноситися лише на підставі ґрунтового аналізу і наявності відповідних аргументів, або тоді необхідно зазначити думку одного автора.

4. Автор відмічає на ст. 84-85, «що висхідним началом формування спеціальних принципів належної правової процедури провадження у справах про адміністративні правопорушення виступає правило, за яким «дії адміністративного органу щодо позбавлення особи свободи або майна мають супроводжуватися засобами процесуального захисту». Визнання вказаного правила як першооснови може бути визнано як висхідне начало при формуванні принципів належної правової процедури застосування до суддів дисциплінарної відповідальності. Відповідні принципи мають бути сформовані на засадах критичного опрацювання положень доктрини адміністративного права і процесу, а тому потребують окремої уваги».

Виникає запитання чи було здійснено критичне опрацювання положень доктрини адміністративного права і процесу? Які положення має на увазі дисертант?

5. Недостатньо обґрунтованою є думка автора на ст. 146 про належність організаційних процедур правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів до адміністративних процедур обумовленою адміністративно-правовою природою процедурних правовідносин щодо їх застосування.

Встановлення правової природи починається з виявлення ознак явища, які дають підстави вважати його правовим. На другому етапі за сукупністю таких ознак доводиться його належність до галузі, в нашому випадку адміністративного права. Таким чином, категорія "правова природа" корелюється з елементами системи права. Дослідити і встановити "правову природу" означає дослідити і встановити приналежність явища до елементів системи права.

Тому посилання лише на сформульоване В. Б. Авер'яновим, визначення, що «вирішальною особливістю адміністративно-правових відносин є характер їх регулювання, що проявляється у специфічній меті та юридичних наслідках. Такою метою виступає забезпечення публічних інтересів, а норми адміністративного права в усіх випадках регулювання відносин держави з різними суб'єктами мають однаковий характер» є замалим. Горінову П.В. необхідно адміністративно – правову природу як критерій (або засіб) юридичної ідентифікації конкретизувати.

Зазначені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній роботі; правотворчості.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам
Дисертація Горінова П.В. є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що розкриває сутність системи наукових знань, пов'язаних з теорією адміністративно-правового регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів, адміністративних процедур правозастосовної діяльності; актуальної практики правозастосування у цій

сфері; досвіду визначення відповідних гарантій і процедур за кордоном. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел з проблематики дисертаційного дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати внеском у розвиток вітчизняної теорії адміністративного права та адміністративного судочинства.

Таким чином, слід зазначити, що дисертація «Адміністративно-правове регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів» відповідає вимогам, які встановлені у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. Дисертація є завершеною науковою працею, у якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання суттєвого значення для науки адміністративного права, а її автор – Горінов Павло Валерійович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,
заступник директора Центру судової
експертизи та експертних досліджень
ДП «Інформаційні судові системи»
Державної судової адміністрації

П.О. Армаш